

КАПІТАЛІЗАЦІЯ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ ЯК ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Уманський національний університет

Анотація: У статті досліджено роль капіталізації банківського сектору України у забезпеченні фінансової безпеки держави через аналіз функцій банківського капіталу, нормативів достатності та сучасних тенденцій розвитку банківської системи в умовах макроекономічної нестабільності.

Ключові слова: банківський капітал; капіталізація банків; фінансова безпека держави; банківська система України; достатність капіталу; банківське регулювання.

Abstract: The article examines the role of the capitalization of Ukraine's banking sector in ensuring the financial security of the state through the analysis of the functions of bank capital, capital adequacy standards, and current trends in the development of the banking system under conditions of macroeconomic instability.

Keywords: bank capital; bank capitalization; financial security of the state; banking system of Ukraine; capital adequacy; banking regulation.

Фінансова безпека держави визначається здатністю її фінансової системи стабільно функціонувати, ефективно перерозподіляти ресурси та протистояти внутрішнім і зовнішнім загрозам. У структурі фінансової системи ключову роль відіграє банківський сектор, оскільки саме банки забезпечують мобілізацію заощаджень, кредитування економіки та функціонування платіжної інфраструктури.

В умовах макроекономічної нестабільності, воєнних ризиків і трансформації фінансових ринків особливого значення набуває капіталізація банків, що визначає їхню здатність поглинати збитки та зберігати платоспроможність. Достатній рівень капіталу виступає фундаментом фінансової безпеки, оскільки забезпечує стабільність банківської системи та запобігає системним кризам.

Банківський капітал є власним ресурсом банку, який виконує три базові функції:

1. захисну – покриття збитків від ризикових операцій;
2. регулятивну – забезпечення відповідності нормативам;
3. операційну – фінансування активних операцій.

Згідно з міжнародними стандартами Basel III, достатність капіталу оцінюється через співвідношення регулятивного капіталу до ризик-зважених активів. Мінімальний рівень загального капіталу становить 10,5% з урахуванням буферів, а базового капіталу першого рівня – не менше 4,5 %.

Сучасна структура банківського капіталу включає:

- базовий капітал першого рівня (СЕТ1);
- додатковий капітал першого рівня (АТ1);
- капітал другого рівня (Tier 2).

Така структура підвищує якість капіталу та здатність банків протидіяти ризикам.

Аналіз статистичних даних свідчить про збереження достатнього рівня капіталізації банківської системи України за останні роки.

Відповідно до даних НБУ щодо пруденційних нормативів банківської системи, станом на 1 січня 2026 року обсяг регулятивного капіталу досяг 290,8 млрд грн, що на 22 млрд грн, або на 8 %, перевищив рівень показника на 1 січня 2025 року.

Водночас через активне зростання кредитного портфеля банків протягом 2025 року показники достатності капіталу дещо зменшилися, однак вони й надалі суттєво перевищують встановлені нормативні вимоги. Зокрема:

- норматив достатності регулятивного капіталу при мінімально допустимому рівні 10% становив 15,83 %;

- норматив достатності капіталу першого рівня (за вимоги не менше 7,5 %) становив 15,54 %;
- норматив достатності основного капіталу першого рівня (за мінімального значення 5,625 %) також становив 15,54 % [1].

Зазначені показники істотно перевищують мінімально встановлені нормативи, що свідчить про наявність капітального буфера для покриття потенційних збитків.

У структурі банківських ресурсів частка власного капіталу зберігається на стабільному рівні, що забезпечує фінансову стійкість навіть за умов високої невизначеності.

Важливим індикатором якості капіталу є частка базового капіталу першого рівня. В українських банках вона перевищує 90 % регулятивного капіталу, що відповідає міжнародним стандартам фінансової стабільності.

Оцінка стійкості банківської системи України засвідчує її здатність функціонувати навіть у усупереч суттєвим викликам війни та економічної невизначеності. За результатами стрес-тестування, більшість банків зберігають достатній рівень капіталу навіть у негативному сценарії розвитку економіки [2].

Сукупна потреба банків у додатковому капіталі за результатами оцінки стійкості становить незначну частку від загального обсягу регулятивного капіталу, що свідчить про високу системну стійкість банківського сектору.

Банківська система також демонструє прибутковість, що формує внутрішні джерела капіталізації. Позитивні фінансові результати сприяють накопиченню капіталу та зміцненню фінансової безпеки.

Регуляторна політика у сфері достатності капіталу, що реалізується Національним банком України, спрямована на підтримання належного рівня капітальних буферів як інструменту забезпечення макрофінансової стабільності.

Макрофінансова стабільність. Достатній рівень капіталу зменшує ймовірність банкрутств банків і системних криз. Це сприяє стабільності фінансового ринку, збереженню платіжної дисципліни та безперервності фінансових потоків.

Захист інтересів вкладників. Капітал банку виступає гарантією виконання зобов'язань перед клієнтами. Висока капіталізація підвищує довіру населення до банківської системи, що є важливим чинником фінансової стабільності.

Підтримка економічного розвитку. Капітал визначає можливості банків щодо кредитування. Чим вищий рівень капіталу, тим більший обсяг кредитних операцій може здійснювати банк без порушення нормативів ризику.

Зниження системного ризику. Капітал виступає буфером проти макроекономічних шоків, валютних коливань та кредитних ризиків. Це зменшує ризик поширення фінансової нестабільності на реальний сектор економіки.

Сформовані капітальні буфери знижують ефект «ланцюгової реакції», за якої проблеми окремих банків можуть трансформуватися у системну фінансову кризу. У макрофінансовому контексті це означає зниження волатильності фінансових ринків, стабілізацію інвестиційного середовища та підвищення економічної безпеки держави загалом.

Попри позитивну динаміку, існують фактори, що можуть обмежувати подальше зміцнення капітальної бази банків:

- високі макроекономічні ризики;
- обмежені можливості зовнішнього фінансування;
- підвищене податкове навантаження на банківський сектор;
- зростання кредитних ризиків у корпоративному секторі.

Вирішення цих проблем потребує узгодженої політики регулятора та держави щодо підтримки стабільності банківської системи.

Отже, капіталізація банків є ключовим чинником фінансової безпеки держави, що визначає стійкість банківської системи, рівень довіри до фінансових інститутів та можливості економічного розвитку. Аналіз показників капіталізації банків України свідчить про достатній рівень капіталу та відповідність міжнародним стандартам, що формує основу макрофінансової стабільності.

Подальше зміцнення капітальної бази банків має бути стратегічним пріоритетом державної фінансової політики, оскільки від цього залежить стабільність фінансової системи та економічна безпека країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Стійкість українських банків: капітал фінустанов перевищив 290 млрд грн. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2026/01/14/166202270/> (дата звернення : 23.02. 2026)
2. Огляд інструментів підтримки фінансової стійкості (12.2025 р. - 01.2026 р.) URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ohlyad-instrumentiv-pidtrymky-finansovoyi-stiykosti-122025-r-012026-r> (дата звернення : 23.02. 2026)

Мельник Катерина Миколаївна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Уманський національний університет, Умань, e-mail: kate_melnyk@ukr.net

Melnyk Kateryna M., Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance, Uman National University, Uman, e-mail: kate_melnyk@ukr.net